

Rolnummer 6563
Arrest nr. 16/2018 van 7 februari 2018

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vragen betreffende artikel 23 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit, gesteld door het Hof van Beroep te Antwerpen.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters E. De Groot en J. Spreutels, en de rechters L. Lavrysen, A. Alen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke, T. Merckx-Van Goey, P. Nihoul, F. Daoût, T. Giet en R. Leysen, bijgestaan door de griffier F. Meersschaut, onder voorzitterschap van voorzitter E. De Groot,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van de prejudiciële vragen en rechtspleging

Bij arrest van 14 december 2016 in zake de procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Antwerpen tegen F.B., waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 23 december 2016, heeft het Hof van Beroep te Antwerpen de volgende prejudiciële vragen gesteld :

1. « Schendt artikel 23 WBN de artikelen 10 en 11 Gw., in zoverre het enkel de Belgen van vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit uitsluit die hun nationaliteit hebben verkregen van een ouder die Belg was op de dag van hun geboorte en de Belgen wier nationaliteit werd toegekend op grond van artikel 11 WBN en niet de Belgen die in België geboren werden, alsook steeds in België hun hoofdverblijfplaats hebben gehad, en die op basis van het (oude) artikel 12 WBN de Belgische nationaliteit werd toegekend, doordat een ouder die het gezag uitoefent over een kind dat de leeftijd van achttien jaar niet heeft bereikt of niet ontvoegd is voor die leeftijd, de Belgische nationaliteit vrijwillig heeft verkregen ? »;

2. « Schendt artikel 23 § 1 WBN, in die zin geïnterpreteerd dat het personen zou kunnen treffen/sanctioneren die reeds zijn bestraft met strafrechtelijke sancties (van repressieve aard) wegens feiten die in wezen dezelfde zijn, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, afzonderlijk gelezen of in samenhang met artikel 6 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, artikel 4 van het Aanvullend Protocol nr. 7 bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, artikel 14, lid 7, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en het algemeen rechtsbeginsel *non bis in idem*, waarbij wordt vastgesteld dat in andere domeinen van het recht waar het mogelijk is sancties van repressieve aard op te leggen wegens feiten die in wezen dezelfde zijn, de cumulatie van dergelijke sancties en strafsancities verboden is ? »;

3. « Schendt artikel 23 § 1 WBN artikel 22 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens (alsmede met artikel 17 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en met de artikelen 7 en 8 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie), in de mate dat een Belg die de Belgische nationaliteit slechts tijdens zijn leven heeft verkregen (en die dus geen Belg is door geboorte) van die Belgische nationaliteit kan worden vervallen verklaard, met het risico dat deze wordt uitgeleverd aan een ander land (*nota bene* geen EU-lidstaat), waar de mogelijkheid tot uitlevering de fysieke verwijdering van de betrokkene tot gevolg heeft van al zijn naaste familieleden, die legaal verblijf houden in het land waarvan de betrokkene de nationaliteit zou verliezen en die bovendien ook die nationaliteit hebben, waarvan de betrokkene vervallen zou worden verklaard ? »;

4. « Schendt artikel 23 § 1 WBN de artikelen 10 en 11 Gw., in zoverre artikel 23/1, 1° § 1 WBN de vervallenverklaring onderwerpt aan de strikte voorwaarde dat diegene ten aanzien van wie de vervallenverklaring wordt gevorderd de hen ten laste gelegde feiten (waarvoor zij zijn veroordeeld als dader, mededader of medeplichtige tot een gevangenisstraf van ten minste vijf jaar zonder uitstel voor de misdrijven die aldaar zijn vermeld en opgesomd) hebben gepleegd *binnen tien jaar vanaf de dag waarop zij de Belgische nationaliteit hebben verworven*, met uitzondering van de misdrijven bedoeld in de artikelen 136*bis*, 136*ter* en 136*quater* van het Strafwetboek, terwijl deze specifieke voorwaarde *niet* geldt voor diegene ten aanzien van wie de vervallenverklaring wordt gevorderd krachtens artikel 23 § 1 WBN, krachtens het algemene/generieke criterium van ‘ ernstige tekortkomingen aan de verplichtingen als Belgisch burger ’, waarbij zelfs geen vereiste geldt van veroordeling wegens de strafbare feiten, waarvan sprake is in artikel 23/1, 1° WBN ? ».

Memories en memories van antwoord zijn ingediend door :

- F.B., bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. L. Verjauw, advocaat bij de balie te Antwerpen;

- de Ministerraad, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. A. Wirtgen en Mr. T. Moonen, advocaten bij de balie te Brussel.

Bij beschikking van 26 september 2017 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers R. Leysen en T. Giet te hebben gehoord, beslist dat de zaak in staat van wijzen is, dat geen terechtzitting zal worden gehouden, tenzij een partij binnen zeven dagen na ontvangst van de kennisgeving van die beschikking een verzoek heeft ingediend om te worden gehoord, en dat, behoudens zulk een verzoek, de debatten zullen worden gesloten op 18 oktober 2017 en de zaak in beraad zal worden genomen.

Ingevolge het verzoek van de Ministerraad om te worden gehoord, heeft het Hof bij beschikking van 18 oktober 2017 de dag van de terechtzitting bepaald op 14 november 2017.

Bij beschikking van 10 november 2017 heeft het Hof de zaak tot een later te bepalen datum verdaagd.

Bij beschikking van 14 november 2017 heeft het Hof de dag van de terechtzitting bepaald op 16 januari 2018.

Bij arrest nr. 1/2018 van 11 januari 2018 heeft het Hof beslist dat de terechtzitting met gesloten deuren zal plaatsvinden.

Op de terechtzitting van 16 januari 2018 :

- zijn verschenen :

. F.B., in eigen persoon, bijgestaan door Mr. L. Verjauw en Mr. N. Van Sande, advocaat bij de balie te Antwerpen;

. Mr. T. Moonen, tevens *loco* Mr. A. Wirtgen, voor de Ministerraad;

- hebben de rechters-verslaggevers R. Leysen en T. Giet verslag uitgebracht;

- zijn F.B. en de voornoemde advocaten gehoord;

- is de zaak in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil

F.B. wordt in april 1982 in België geboren uit Marokkaanse ouders en verkrijgt dienvolgens de Marokkaanse nationaliteit. In januari 1997 verkrijgt zijn moeder bijkomend de Belgische nationaliteit. Bijgevolg wordt aan F.B., op grond van artikel 12 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit, eveneens de Belgische nationaliteit toegekend, met behoud van zijn Marokkaanse nationaliteit.

Na in het verleden reeds herhaaldelijk strafrechtelijk te zijn veroordeeld, wordt F.B. bij arrest van 27 januari 2016 van de correctionele kamer van het Hof van Beroep te Antwerpen schuldig bevonden aan het plegen van geweldsmisdrijven en aan het leiden van een terroristische groep, zoals strafbaar gesteld bij artikel 140 van het Strafwetboek. Hij wordt veroordeeld tot een hoofdgevangenisstraf van twaalf jaar en een geldboete van 30 000 euro en wordt gedurende een termijn van tien jaar uit alle rechten ontzet.

Bij dagvaarding van 6 oktober 2016 vordert de procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Antwerpen, op grond van artikel 23, § 1, eerste lid, 2°, van het Wetboek van de Belgische nationaliteit, F.B. vervallen te verklaren van de Belgische nationaliteit. Het is in het kader van die vordering dat het Hof van Beroep beslist de voormelde eerste prejudiciële vraag, die door F.B. werd opgeworpen, alsmede ambtshalve drie vragen aan het Hof te stellen.

III. In rechte

- A -

A.1.1. F.B., verwerende partij voor het verwijzende rechtscollege, stelt inzake de eerste prejudiciële vraag dat de in het geding zijnde bepaling een niet verantwoord verschil in behandeling instelt tussen personen die de Belgische nationaliteit hebben verkregen op grond van artikel 12 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit en diegenen die de Belgische nationaliteit hebben verkregen op grond van hun geboorte uit een Belgische ouder of op grond van artikel 11 van hetzelfde Wetboek, in zoverre de eerste categorie wel en de tweede categorie niet van de Belgische nationaliteit vervallen kan worden verklaard. Volgens F.B. zijn het vergelijkbare categorieën van personen. Het enige verschil betreft het tijdstip waarop de ouder, en bijgevolg ook het kind, de Belgische nationaliteit heeft verkregen, namelijk vóór of na diens geboorte. In beide gevallen verkrijgt het kind de Belgische nationaliteit automatisch, doordat één van zijn ouders vóór zijn meerderjarigheid de Belgische nationaliteit heeft verkregen. Met dat onderscheid worden zware gevolgen verbonden aan omstandigheden die bestaan op het ogenblik van de geboorte van een persoon en waar hij zelf geen grip op heeft. F.B. benadrukt dat hij zijn Belgische nationaliteit automatisch heeft verkregen op veertienjarige leeftijd en dat hij hechte en oude banden met België heeft.

A.1.2. Wat de tweede prejudiciële vraag betreft, deelt F.B. de zienswijze van het verwijzende rechtscollege dat de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit op grond van artikel 23, § 1, van het Wetboek van de Belgische nationaliteit als een straf kan worden beschouwd. Het verwijzende rechtscollege stelt voorts vast dat in onderhavig geval een autonome procedure werd opgestart nadat de strafrechtelijke procedure werd afgerond en dat het openbaar ministerie zich enkel beroept op de strafrechtelijke veroordeling van F.B. ter staving van zijn ernstige tekortkoming als Belgisch burger. Bijgevolg schendt de in het geding zijnde bepaling het beginsel *non bis in idem*, alsmede de in de prejudiciële vraag aangevoerde verdragsbepalingen.

A.1.3. Wat de derde prejudiciële vraag betreft, stelt F.B. dat de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit verregaande gevolgen heeft voor het privé- en gezinsleven van F.B. en zijn familieleden. De gevorderde vervallenverklaring heeft immers tot doel F.B. uit te wijzen naar Marokko, hetgeen blijkt uit het verslag van 13 juni 2012 van de Commissie voor de Justitie, waar die vervallenverklaring werd besproken. Een dergelijke uitwijzing betekent onvermijdelijk de verwijdering van F.B. van zijn naaste gezins- en familieleden. Rekening houdend met het feit dat F.B. in België is geboren en hier steeds zijn hoofdverblijfplaats heeft gehad, dat hij oude en hechte banden met België heeft, dat hij verloofd is met een Belgische vrouw en vier Belgische kinderen heeft en dat hij, zijn vrouw en zijn kinderen geen enkele band met Marokko hebben, is de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit, die een reëel risico van verwijdering van het Belgische grondgebied met zich meebrengt, niet proportioneel met het nagestreefde doel. Om dezelfde reden als uiteengezet in A.1.1, is bovendien het gelijkheidsbeginsel geschonden. Tot slot is de vervallenverklaring van de Belgische

nationaliteit in strijd met het evenredigheidsbeginsel, nu zij tot gevolg heeft dat F.B. tevens zijn burgerschap van de Europese Unie verliest.

A.1.4. Wat de vierde prejudiciële vraag betreft, stelt F.B. dat de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit niet kon worden gevorderd op grond van artikel 23/1, 1°, van het Wetboek van de Belgische nationaliteit, nu niet voldaan was aan de in die bepaling gestelde voorwaarde dat de feiten zijn gepleegd binnen tien jaar na het verkrijgen van de Belgische nationaliteit. Die strikte voorwaarde wordt niet gesteld voor de vervallenverklaring op grond van de in het geding zijnde bepaling, hetgeen een schending inhoudt van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

A.2.1. Na een uitvoerige situering van de in het geding zijnde bepaling, stelt de Ministerraad vast dat uit de motivering van de verwijzingsbeslissing en de gegevens van het bodemgeschil volgt dat het Hof slechts wordt ondervraagd over de grondwettigheid van artikel 23, § 1, eerste lid, 2°, van het Wetboek van de Belgische nationaliteit, in zoverre het zou worden toegepast op een persoon die werd veroordeeld voor (onder andere) een terreurmisdrijf en die door de vervallenverklaring niet staatloos zou worden. De prejudiciële vragen behoeven bijgevolg slechts in die mate een antwoord.

Voorts zijn de prejudiciële vragen niet ontvankelijk in zoverre de schending van het Handvest van de Europese Unie wordt aangevoerd, nu het Europese Unierecht in het geheel niet van toepassing is op het bodemgeschil. In ieder geval is het niet duidelijk wat de relevantie is van artikel 8 van het Handvest voor de beantwoording van de derde prejudiciële vraag.

A.2.2.1. Wat de aangevoerde schending van het gelijkheids- en niet-discriminatiebeginsel in de eerste en de vierde prejudiciële vraag betreft, merkt de Ministerraad allereerst op dat geen enkele grondwetsbepaling het recht op het verkrijgen van de Belgische nationaliteit waarborgt. Bijgevolg beschikt de wetgever over een ruime beleidsvrijheid om te bepalen welke personen de nationaliteit kunnen verkrijgen, alsook om te bepalen welke categorieën van personen het voorwerp van een vervallenverklaring kunnen uitmaken. Slechts wanneer de beoordeling van de wetgever kennelijk onredelijk is, zou een ongelijke behandeling aanleiding kunnen geven tot een schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

A.2.2.2. Inzake het in de eerste prejudiciële vraag geïndiceerde verschil in behandeling, stelt de Ministerraad dat de onderscheiden categorieën niet vergelijkbaar zijn. De wetgever wees reeds bij de invoering van de mogelijkheid tot vervallenverklaring erop dat personen die de Belgische nationaliteit niet automatisch bij de geboorte hebben verkregen, zich in een andere situatie bevinden dan de personen die die nationaliteit steeds hebben gehad. Bij zijn arrest nr. 85/2009 is het Hof dat standpunt gevolgd. Volgens de Ministerraad is er geen reden om er te dezen anders over te oordelen. De betrokkene heeft de Belgische nationaliteit wel als minderjarige verworven, maar dat gebeurde geenszins automatisch door het enkele feit van zijn geboorte, doch was het gevolg van de verkrijging van de Belgische nationaliteit door zijn moeder. De betrokkene heeft de nationaliteit aldus slechts verkregen na het optreden van een ouder, aan het einde van een procedure die een onderzoek omvat, in voorkomend geval met het optreden van het openbaar ministerie. Hij behoort aldus tot de categorie van personen die, overeenkomstig de bewoordingen van het Hof in het arrest nr. 85/2009, « geen even hechte en oude banden met België kunnen aantonen » als de personen die door automatisch burgerschap bij geboorte met de nationale gemeenschap zijn verbonden. Beide categorieën zijn bijgevolg niet vergelijkbaar.

Het onderscheid tussen beide categorieën is gebaseerd op een objectief criterium, namelijk de wijze waarop de betrokkenen de Belgische nationaliteit hebben verkregen. De in het geding zijnde maatregel van vervallenverklaring streeft een legitiem doel na, namelijk de bescherming van de nationale veiligheid en de belangen van België en van zijn inwoners. Die maatregel is pertinent in het licht van dat doel, nu de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit de uitoefening van bepaalde rechten beperkt of zelfs onmogelijk maakt en aldus de betrokkene beperkt in zijn vrijheid om 's lands integriteit, de nationale veiligheid en de belangen van België en van zijn inwoners in gevaar te brengen. De beperking van de mogelijkheid van vervallenverklaring tot de categorie van Belgen die niet automatisch door geboorte de nationaliteit verwierven, is pertinent, nu die categorie geen even hechte en oude banden met België heeft. De maatregel is ten slotte niet kennelijk onevenredig in het licht van het voormelde doel. De vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit is immers een uitzonderingsmaatregel, te beoordelen door een rechtscollege, bij een ernstige tekortkoming in de verplichtingen die iedere burger heeft. Gelet op de beoordelingsvrijheid waarover de wetgever in deze aangelegenheid beschikt, moet hoe dan ook worden vastgesteld dat het kennelijk zeer redelijk is om de burgers die de Belgische nationaliteit slechts hebben verkregen en die de fundamentele regels van het samenleven niet aanvaarden en ernstig afbreuk doen aan de rechten en vrijheden van hun medeburgers, van de nationale gemeenschap uit te sluiten. Dat geldt *a fortiori* in de hypothese van het bodemgeschil, waarin de vervallenverklaring wegens de veroordeling voor (onder andere) een terreurmisdrijf aan de orde is.

A.2.2.3. Inzake het in de vierde prejudiciële vraag geveerde verschil in behandeling, benadrukt de Ministerraad dat de wetgever met artikel 23/1 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit een bijkomende, alternatieve rechtsgrond heeft gecreëerd teneinde personen die bepaalde ernstige misdrijven hebben gepleegd, vervallen te verklaren van de Belgische nationaliteit. Het onderscheid ten aanzien van de in het geding zijnde bepaling is objectief, nu laatstgenoemde bepaling een autonome procedure voor het hof van beroep betreft, terwijl het voormelde artikel 23/1 voorziet in de mogelijkheid om de vervallenverklaring samen met de strafsanctie uit te spreken.

De invoering van een bijkomende rechtsgrond streefde een legitiem doel na, namelijk het verhogen van de efficiëntie van de rechtspleging en het vereenvoudigen van de procedure in welbepaalde gevallen waar in strafrechtelijke sancties is voorzien. De wetgever heeft een pertinente maatregel genomen door te voorzien in een afzonderlijke rechtsgrond voor de groep van misdrijven die uit hun aard aanleiding moeten kunnen geven tot vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit. Het is verantwoord dat wordt vereist dat het misdrijf is gepleegd binnen een redelijke termijn na het verkrijgen van de nationaliteit opdat de vervallenverklaring kan worden uitgesproken in het kader van een vereenvoudigde procedure. Indien de betrokkene de Belgische nationaliteit reeds langer heeft verworven, kan de vervallenverklaring enkel nog worden uitgesproken in het kader van een afzonderlijke procedure voor een burgerlijke kamer van een hof van beroep, die zich zal moeten buigen over de vraag of bepaalde (al dan niet strafrechtelijk bestrafte) gedragingen een ernstige tekortkoming in de verplichtingen als Belgisch burger hebben uitgemaakt.

Het feit dat er geen beperking in de tijd bestaat voor de vervallenverklaring op basis van de in het geding zijnde bepaling, is in het licht van de bijzondere kenmerken van de onderscheiden procedures kennelijk evenredig. Vermits de maatregel voorbehouden is voor bijzonder zwaarwichtige gedragingen, verantwoord de belangen van de Belgische Staat en diens burgers dat die mogelijkheid beschikbaar blijft.

Ondergeschikt stelt de Ministerraad dat een schending van het gelijkheids- en niet-discriminatiebeginsel enkel zou voortvloeien uit het bestaan van een leemte in artikel 23 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit, doordat het niet in een beperking in de tijd voorziet waarbinnen de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit kan worden uitgesproken. Het staat in voorkomend geval aan de wetgever om die lacune te verhelpen.

A.2.3. Wat de tweede prejudiciële vraag betreft, voert de Ministerraad allereerst aan dat die vraag geen antwoord behoeft, vermits zij berust op de verkeerde veronderstelling in rechte dat de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit op grond van artikel 23, § 1, van het Wetboek een strafsanctie is. Zowel het Grondwettelijk Hof, het Hof van Cassatie, het openbaar ministerie, de minister van Justitie als de rechtsleer stellen dat die maatregel van burgerlijke aard is. Ook de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens oordeelde reeds dat een vervallenverklaring van de nationaliteit geen strafrechtelijke procedure in de zin van artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens uitmaakt.

Zelfs in de veronderstelling dat de in het geding zijnde bepaling een straf zou uitmaken, dan nog zou die bepaling het beginsel *non bis in idem* en de in het middel aangevoerde bepalingen niet schenden, nu zulks in voorkomend geval niet uit de in het geding zijnde bepaling voortvloeit maar wel uit de concrete toepassing ervan. Het staat aldus in de eerste plaats aan elk hof van beroep om te beoordelen of de vordering kan worden ingewilligd, rekening houdend met het verbod op dubbele bestraffing. In ieder geval kan het verbod op dubbele bestraffing niet zijn geschonden, nu de vervallenverklaring van de nationaliteit niet gericht is op het louter beteugelen van strafrechtelijk sanctioneerbaar gedrag, maar ertoe strekt de veiligheid en de belangen van de Staat en zijn burgers te bewaren en te bewerkstelligen dat de burger zijn « fundamentele plichten » naleeft.

In meest ondergeschikte orde merkt de Ministerraad op dat de in het geding zijnde bepaling het verbod op dubbele bestraffing slechts kan schenden in zoverre het wordt toegepast voor « ernstige tekortkomingen » in de verplichtingen als Belgische burger die tegelijk een misdrijf uitmaken, wat niet noodzakelijk het geval is. De vaststelling van een eventuele ongrondwettigheid moet dan ook daartoe beperkt blijven.

A.2.4.1. Wat de derde prejudiciële vraag betreft, voert de Ministerraad aan dat die vraag geen antwoord behoeft, nu zij uitgaat van de verkeerde veronderstelling dat de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit in wezen de uitlevering van de betrokkene aan een ander land beoogt.

Een eventuele schending van het recht op een gezinsleven vloeit niet voort uit de vervallenverklaring zelf, die niet *ipso facto* de verwijdering van de betrokkene van het Belgisch grondgebied tot gevolg heeft, maar uit een eventuele verwijderingsmaatregel. Het staat aan de betrokkene om in voorkomend geval de beschikbare

rechtsmiddelen tegen een dergelijke verwijderingsmaatregel aan te wenden en zich daarbij op zijn recht op een gezinsleven te beroepen. Ofschoon de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit kan bijdragen tot de verwijdering van de betrokkene van het Belgische grondgebied, bestaat er geen rechtstreeks verband tussen beide. Dit blijkt reeds uit het feit dat de verwijdering van het grondgebied een discretionaire bevoegdheid van het bestuur is, terwijl de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit door het openbaar ministerie moet worden gevorderd. Dit blijkt eveneens uit de Overeenkomst van 7 juli 1997 inzake bijstand aan gedetineerde personen en overbrenging van gevonniste personen, die tussen België en Marokko van kracht is en die voorziet in uitzonderingen op de mogelijkheid om een gevonniste persoon zonder zijn instemming naar Marokko over te brengen.

A.2.4.2. Zelfs indien de verwijdering van de betrokkene van zijn gezin wordt beschouwd als een rechtstreeks gevolg van de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit, dan nog vloeit een eventuele schending van zijn recht op eerbiediging van zijn gezinsleven niet voort uit de bestreden bepaling maar wel uit de concrete toepassing ervan. Het staat aldus in de eerste plaats aan elk hof van beroep waarbij een vordering tot vervallenverklaring aanhangig is gemaakt, om te beoordelen of de vordering kan worden ingewilligd, rekening houdend met het recht op de eerbiediging van het gezinsleven.

In ieder geval moet worden besloten dat de in het geding zijnde bepaling een inmenging in het recht op eerbiediging van het gezinsleven met zich meebrengt waarin bij wet wordt voorzien, die een wettig doel nastreeft, noodzakelijk is in een democratische samenleving en niet kennelijk onevenredig is. Het is duidelijk dat de wetgever een redelijke afweging heeft gemaakt tussen het algemeen belang en het individuele belang van de betrokkene. Zowel het Europees Hof voor de Rechten van de Mens als de Raad van State hebben bovendien reeds geoordeeld dat er geen schending is van het recht op eerbiediging van het gezinsleven indien de aangevoerde schending aan het gedrag van de betrokkene zelf te wijten is.

In ondergeschikte orde merkt de Ministerraad op dat de in het geding zijnde bepaling het recht op eerbiediging van het gezinsleven slechts kan schenden in zoverre het wordt toegepast op een betrokkene voor wie de vervallenverklaring zou betekenen dat hij het gezinsleven dat hij in België onderhoudt automatisch niet langer kan voortzetten. De vaststelling van een eventuele ongrondwettigheid dient dan ook daartoe beperkt te blijven.

A.2.4.3. In zoverre het verwijzende rechtscollege, met verwijzing naar het arrest *Rottmann* van het Hof van Justitie van de Europese Unie van 2 maart 2010, de vraag stelt of het Unierecht wordt geschonden doordat het verlies van de Belgische nationaliteit tegelijk tot het verlies van het burgerschap van de Europese Unie kan leiden, merkt de Ministerraad op dat het Unierecht niet van toepassing is op het bodemgeschil. In ieder geval kan uit het arrest *Rottmann* geen lering worden getrokken, nu in die zaak het verlies van nationaliteit tot gevolg had dat de betrokkene staatloos werd, hetgeen niet het geval is in de zaak voor het verwijzende rechtscollege. In ieder geval blijkt uit het voormelde arrest niet dat het Unierecht zich zou verzetten tegen de toepassing van de in het geding zijnde bepaling in de zaak voor het verwijzende rechtscollege.

A.3.1. Wat de eerste prejudiciële vraag betreft, benadrukt F.B. dat hij de Belgische nationaliteit wel degelijk automatisch heeft verkregen, namelijk door het verkrijgen van de Belgische nationaliteit door zijn moeder. Noch hijzelf, noch zijn moeder heeft daartoe stappen ondernomen of een aanvraag ingediend. Net zoals een kind geboren uit Belgische ouders verkreeg F.B., weliswaar op latere leeftijd doch tijdens zijn minderjarigheid, de Belgische nationaliteit omdat zijn moeder Belg is. De in de eerste vraag geïndiceerde categorieën zijn dus wel degelijk vergelijkbaar, doch het onderscheid tussen beiden is niet objectief, pertinent en evenredig. Dit geldt des te meer in zoverre dat onderscheid gebaseerd is op het feit dat de categorie van Belgen die van de nationaliteit vervallen kunnen worden verklaard, geen even hechte en oude banden met België zou hebben. Er zijn evenwel Belgen in die categorie die wel hechte en oude banden met België hebben. Dit is het geval voor F.B., die in België werd geboren en wiens ouders en grootouders in België verblijven.

A.3.2. Wat de vierde prejudiciële vraag betreft, benadrukt F.B. dat uit artikel 23/1 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit duidelijk blijkt dat de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit een (bijkomende) straf betreft. De vervallenverklaring wordt immers uitgesproken ingevolge de veroordeling wegens welbepaalde feiten en dit naar aanleiding van een strafprocedure. De stelling van de wetgever dat de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit een bijkomende straf betreft die wordt opgelegd door de strafrechter, maar niettemin geen strafrechtelijke sanctie is doch een maatregel van burgerrechtelijke aard, is een *contradictio in terminis*. Gelet op de internrechtelijke kwalificatie, het repressief karakter alsmede de zwaarwichtigheid ervan, kan de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit wel als een strafsancie worden beschouwd.

A.3.3. Wat de derde prejudiciële vraag betreft, stelt F.B. dat de gelijke behandeling van burgers van de Europese Unie dient te worden vooropgesteld, ongeacht of ze gebruik hebben gemaakt van hun recht op vrij verkeer. Indien F.B. de Belgische nationaliteit verliest, gaat dit onvermijdelijk gepaard met het verlies van zijn Unieburgerschap alsook van de rechten die daarmee gepaard gaan. Het evenredigheidsbeginsel is dan ook geschonden.

A.3.4. Wat de vierde prejudiciële vraag betreft, benadrukt F.B. dat de in artikel 23/1 van het Wetboek voorgescreven tijdsperiode tussen de verkrijging van de Belgische nationaliteit en het plegen van het misdrijf, een aanwijzing uitmaakt van zijn hechte en oude banden met België. Door te voorzien in een tijdsbeperking in het voormelde artikel 23/1, geeft de wetgever zelf aan dat een vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit op grond van de misdrijven opgesomd in die bepaling, na verloop van een bepaalde termijn niet meer gerechtvaardigd is. Het valt bovendien niet in te zien waarom die beperking in de tijd wel geldt voor een vervallenverklaring op basis van artikel 23/1, en niet voor een vervallenverklaring op basis van artikel 23, § 1. Dit geldt des te meer daar tegen een vervallenverklaring uitgesproken op basis van artikel 23/1 hoger beroep openstaat, hetgeen niet het geval is bij een vervallenverklaring uitgesproken op basis van artikel 23, § 1.

A.4.1. Wat de eerste prejudiciële vraag betreft, betwist de Ministerraad de zienswijze van F.B. dat hij de Belgische nationaliteit automatisch heeft verkregen. De Ministerraad herhaalt ter zake hetgeen in A.2.2.2 werd uiteengezet.

Het feit dat F.B. minderjarig was op het ogenblik dat hij de Belgische nationaliteit verkreeg, verandert niets aan de vaststelling dat het in het geding zijnde onderscheid redelijk verantwoord is. De wetgever kon immers redelijk oordelen dat de personen die bij hun geboorte niet de Belgische nationaliteit hadden en gedurende de periode vóór het verkrijgen van die nationaliteit werden opgevoed door ouders die geen van beiden Belg waren, niet automatisch behoren tot de groep van personen die moeten worden afgeschermd van de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit. Het is ook irrelevant dat F.B. in België is geboren en opgegroeid, nu de verkrijging van de nationaliteit in zijn geval daarvan onafhankelijk was. Het is kennelijk redelijk dat de wetgever er niet op heeft willen vertrouwen dat de personen die Belg zijn geworden op grond van artikel 12 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit, steeds een even hechte band met België hebben als de Belgen door geboorte. Het is zelfs een objectief feit dat zij geen even oude banden met België kunnen hebben, nu zij de nationaliteit pas later in hun leven verkregen.

A.4.2. Wat de tweede prejudiciële vraag betreft, herhaalt de Ministerraad dat het kennelijk pertinent en evenredig is dat de personen die aan een vereenvoudigde procedure van vervallenverklaring worden onderworpen, waar het bewezen verklaren van bepaalde misdrijven volstaat om de vervallenverklaring te kunnen uitspreken, het voordeel genieten van de vereiste dat het misdrijf binnen een welbepaalde termijn na de nationaliteitsverwerving moet zijn gepleegd opdat de vervallenverklaring kan worden uitgesproken. In de context van een procedure waarbij de vervallenverklaring het *accessorium* is van de straftoemeting, is het zeer aannemelijk dat de wetgever een temporele band instelt tussen dat *accessorium* en de nationaliteitsverwerving zelf en dat hij de strafrechter niet meer toelaat die maatregel op te leggen zodra de betrokkene een voldoende lange en relevante periode de Belgische nationaliteit heeft genoten.

Dat is anders voor wat betreft de afzonderlijke procedure tot vervallenverklaring, waarbij het hof van beroep niet louter moet oordelen op basis van de vaststelling of de betrokkene al dan niet bepaalde misdrijven heeft gepleegd maar moet beoordelen of bepaalde (al dan niet strafrechtelijk bestrafte) gedragingen, in dat specifieke geval, een ernstige tekortkoming in de verplichtingen als Belgische burger hebben uitgemaakt. De wetgever kon redelijkerwijs oordelen dat het verloop van tijd geen invloed heeft op die beoordeling.

De Ministerraad merkt daarbij nog op dat het terreurmisdrijf waarvoor F.B. werd veroordeeld, sinds de invoering van artikel 23/2 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit, kan leiden tot een vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit als *accessorium* van de straftoemeting, zonder dat enig tijdsverloop die sanctie kan uitsluiten.

A.4.3. Wat de tweede prejudiciële vraag betreft, handhaaft de Ministerraad de zienswijze dat de sanctie van vervallenverklaring geen overheersend repressief karakter heeft en bijgevolg een burgerlijke maatregel is. Het feit dat de ernstige tekortkomingen die aanleiding kunnen geven tot de vervallenverklaring tevens misdrijven kunnen uitmaken, verandert daar niets aan.

A.4.4. Wat de derde prejudiciële vraag betreft, ziet de Ministerraad niet in hoe de mogelijke uitwijzing van F.B. ook onvermijdelijk de verwijdering van zijn naaste gezins- en familieleden met zich zou meebrengen, zoals F.B. beweert. De vervallenverklaring heeft immers geen juridische uitwerking op andere personen dan de betrokkene zelf. De bewering van F.B. dat hij geen enkele band met Marokko heeft en zich daar nooit zal kunnen aanpassen, betekent op zich ook niet dat de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit voor hem een schending uitmaakt van het recht op eerbiediging van het privéleven.

- B -

B.1.1. Het Hof wordt ondervraagd over artikel 23 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit, dat bepaalt :

« § 1. De Belgen die hun nationaliteit niet hebben verkregen van een ouder of een adoptant die Belg was op de dag van hun geboorte en de Belgen wier nationaliteit niet werd toegekend op grond van artikel 11, kunnen van de Belgische nationaliteit vervallen worden verklaard :

1° indien zij de Belgische nationaliteit hebben verkregen ten gevolge van een bedrieglijke handelwijze, door valse informatie, het plegen van valsheid in geschrifte en/of het gebruik van valse of vervalste stukken, door identiteitsfraude of fraude bij het verkrijgen van het recht op verblijf;

2° indien zij ernstig tekortkomen aan hun verplichtingen als Belgische burger.

Het Hof spreekt de vervallenverklaring niet uit indien dit tot gevolg zou hebben dat de betrokkene staatloos zou worden, tenzij de nationaliteit verkregen werd ten gevolge van een bedrieglijke handelwijze, door valse informatie of door verzwijging van enig relevant feit. In dat geval, zelfs indien de betrokkene er niet in geslaagd is zijn oorspronkelijke nationaliteit te herkrijgen, zal de vervallenverklaring van de nationaliteit slechts uitgesproken worden na het verstrijken van een redelijke termijn die door het Hof aan de belanghebbende werd toegekend om te pogen zijn oorspronkelijke nationaliteit te herkrijgen.

§ 2. De vervallenverklaring wordt gevorderd door het openbaar ministerie. De ten laste gelegde tekortkomingen worden in het dagvaardingsexploot nauwkeurig omschreven.

§ 3. De vordering tot vervallenverklaring wordt vervolgd voor het hof van beroep van de hoofdverblijfplaats in België van de verweerder of, bij gebreke daarvan, voor het hof van beroep te Brussel.

§ 4. De eerste voorzitter stelt een raadsheer aan, op wiens verslag het hof uitspraak doet binnen een maand na het verstrijken van de termijn van dagvaarding.

§ 5. Is het arrest bij verstek gewezen, dan wordt het na zijn betekening, tenzij deze aan de persoon is gedaan, bij uittreksel bekendgemaakt in twee bladen uitgegeven in de provincie en in het *Belgisch Staatsblad*.

Het verzet moet op straffe van onontvankelijkheid worden gedaan binnen acht dagen te rekenen vanaf de betekening aan de persoon of vanaf de bekendmaking, zonder verlenging van die termijn wegens de afstand.

Het verzet wordt op de eerste terechtzitting van de kamer die het arrest heeft uitgesproken behandeld op verslag van de aangewezen raadsheer, indien hij nog deel uitmaakt van de kamer of, bij diens ontstentenis, van de raadsheer daartoe door de eerste voorzitter aangewezen, en het arrest wordt binnen vijftien dagen uitgesproken.

§ 6. Voorziening in cassatie is alleen ontvankelijk indien zij met redenen is omkleed en voor zover eensdeels voor het hof van beroep is aangenomen of beweerd dat de staat van Belg van de verweerder in de vordering tot vervallenverklaring het gevolg is van de omstandigheid dat de ouder van wie de verweerder zijn nationaliteit heeft verkregen, op zijn geboortedag zelf Belg was, en anderdeels bij die voorziening de schending of de verkeerde toepassing van wetten waarop het rechtsmiddel is gegrond dan wel het ontbreken van een reden tot afwijzing wordt ingeroepen.

De voorziening wordt ingesteld en berecht zoals is voorgeschreven voor de voorzieningen in criminele zaken.

§ 7. De termijn om zich in cassatie te voorzien en het cassatieberoep schorsen de tenuitvoerlegging van het arrest.

§ 8. Wanneer het arrest, waarbij de vervallenverklaring van de staat van Belg wordt uitgesproken, onherroepelijk is geworden, wordt het beschikkend gedeelte ervan, met vermelding van de volledige identiteit van de belanghebbende, in het register, bedoeld in artikel 25, overgeschreven door de ambtenaar van de burgerlijke stand van de hoofdverblijfplaats in België van de belanghebbende of, bij gebreke hiervan, door de ambtenaar van de burgerlijke stand van Brussel.

Daarenboven wordt van het arrest melding gemaakt op de kant van de akte van overschrijving van de inwilligingen van de nationaliteitskeuze of van de verklaring waarbij belanghebbende de Belgische nationaliteit heeft verkregen of van de naturalisatie van de verweerder of van de in België opgemaakte of overgeschreven akte van geboorte indien op deze akte een kantmelding van verwerving van de Belgische nationaliteit is aangebracht.

De vervallenverklaring heeft gevolg vanaf de overschrijving.

§ 9. Hij die van de staat van Belg vervallen is verklaard, kan alleen door naturalisatie opnieuw Belg worden. In het geval bedoeld in § 1, 1°, verjaart de vordering tot vervallenverklaring door verloop van vijf jaar te rekenen vanaf de datum van het bekomen van de Belgische nationaliteit door de betrokkene ».

B.1.2. Uit het verwijzingsarrest blijkt dat de vordering tot vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit die op grond van het voormelde artikel 23 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit werd ingesteld, betrekking heeft op een persoon die tevens een andere nationaliteit heeft en die de Belgische nationaliteit heeft verworven op grond van artikel 12 van hetzelfde Wetboek, zoals het van toepassing was vóór de wijziging ervan bij artikel 8 van de

wet van 4 december 2012 « tot wijziging van het Wetboek van de Belgische nationaliteit teneinde het verkrijgen van de Belgische nationaliteit migratieneutraal te maken ». De vordering tot vervallenklaring is gebaseerd op een ernstige tekortkoming in de verplichtingen als Belgische burger (artikel 23, § 1, eerste lid, 2°); de ter ondersteuning van die vordering aangehaalde feiten betreffen veroordelingen voor meerdere strafbare feiten, waaronder een veroordeling wegens het leiden van een terroristische groep, zoals strafbaar gesteld bij artikel 140 van het Strafwetboek.

Ten aanzien van de eerste prejudiciële vraag

B.2. Met de eerste prejudiciële vraag wordt het Hof ondervraagd over de bestaanbaarheid, met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, van het verschil in behandeling tussen twee categorieën van Belgen : enerzijds, diegenen die hun nationaliteit hebben verkregen van een ouder of een adoptant die Belg was op de dag van hun geboorte alsook diegenen aan wie de Belgische nationaliteit is toegekend met toepassing van artikel 11 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit, die op grond van de in het geding zijnde bepaling niet van de Belgische nationaliteit vervallen kunnen worden verklaard en, anderzijds, diegenen die de Belgische nationaliteit met toepassing van artikel 12 van hetzelfde Wetboek hebben verworven, die van die nationaliteit vervallen kunnen worden verklaard. Zoals is vermeld in B.1.2. en zoals ook blijkt uit de prejudiciële vraag, wordt in de zaak voor de verwijzende rechter de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit gevorderd van een persoon die deze nationaliteit heeft verworven op grond van het voormelde artikel 12, vóór de vervanging ervan bij artikel 8 van de wet van 4 december 2012. Het Hof beperkt zijn onderzoek tot dat geval.

B.3.1. Aan de Belgen die hun nationaliteit hebben verkregen van een ouder die Belg was op de dag van hun geboorte, is de Belgische nationaliteit toegekend met toepassing van artikel 8 of artikel 9 van het Wetboek die voorzien in de toekenning van de nationaliteit aan de kinderen die uit een Belgische ouder zijn geboren of door een Belg zijn geadopteerd.

B.3.2. Krachtens artikel 11, § 1, van het Wetboek wordt de Belgische nationaliteit automatisch toegekend aan de kinderen die in België zijn geboren uit buitenlandse ouders indien een van hen eveneens in België is geboren en er gedurende vijf jaar in de loop van de tien jaren voorafgaand aan de geboorte zijn hoofdverblijfplaats heeft gehad. Hetzelfde geldt

voor de kinderen die in België zijn geboren en geadopteerd door een vreemdeling die zelf in België is geboren en aan dezelfde verblijfsvoorwaarde voldoet.

B.3.3. Krachtens artikel 11, § 2, van het Wetboek wordt de Belgische nationaliteit eveneens toegekend aan de kinderen die in België zijn geboren en die sinds hun geboorte hun hoofdverblijfplaats in België hebben, voor zover de ouders of de adoptanten daartoe een verklaring afleggen vóór het kind de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt, zij gedurende de tien jaren voorafgaand aan de verklaring hun hoofdverblijfplaats in België hebben gehad en minstens één van hen op het ogenblik van de verklaring toegelaten of gemachtigd is om voor onbeperkte duur in België te verblijven.

B.3.4. Artikel 12 van het Wetboek voorziet in de toekenning van de Belgische nationaliteit als gezamenlijk gevolg van een akte van verkrijging. Krachtens die bepaling, zoals zij van toepassing was vóór de wijziging ervan bij de wet van 4 december 2012, werd de Belgische nationaliteit toegekend aan een kind dat de leeftijd van achttien jaar niet heeft bereikt of niet ontvoegd is vóór die leeftijd, in geval van vrijwillige verkrijging of herkrijging van de Belgische nationaliteit door een ouder of een adoptant die het gezag over het kind uitoefent.

B.4. Met uitzondering van de vroegere tijdelijke en gelegenheidsregelingen is de vervallenverklaring van de nationaliteit in 1934 in het Belgische recht ingevoerd, en in het huidige Wetboek van de nationaliteit opgenomen vanaf de aanneming ervan, in 1984.

Volgens artikel 23, § 1, eerste lid, 2°, van het Wetboek van de Belgische nationaliteit kunnen de Belgen die hun nationaliteit noch door een ouder of een adoptant die Belg was op het ogenblik van hun geboorte, noch door de toepassing van artikel 11 van het Wetboek hebben verkregen, van de Belgische nationaliteit vervallen worden verklaard indien zij ernstig te kort komen in hun verplichtingen als Belgische burger. Aldus maakt die bepaling het mogelijk die Belgen, wanneer zij door hun gedrag tonen dat zij de fundamentele regels van het samenleven niet aanvaarden en ernstig afbreuk doen aan de rechten en vrijheden van hun medeburgers, van de nationale gemeenschap uit te sluiten.

B.5. Onder voorbehoud van een kennelijk onredelijke beoordeling, behoort het tot de beoordelingsbevoegdheid van de wetgever te beslissen welke categorieën van Belgen het

voorwerp van een maatregel tot vervallenverklaring kunnen uitmaken en welke categorieën van die mogelijkheid moeten worden uitgesloten.

B.6. De personen die op grond van artikel 23, § 1, eerste lid, 2°, van het Wetboek van de Belgische nationaliteit niet van die nationaliteit vervallen kunnen worden verklaard, zijn allereerst de in België geboren personen van wie de ouder of adoptant hetzij Belg was op de dag van hun geboorte, hetzij zelf in België is geboren en er gedurende vijf jaren in de loop van de tien jaren voorafgaand aan de geboorte of de adoptie van het kind zijn hoofdverblijfplaats heeft gehad, aan wie de Belgische nationaliteit automatisch op het ogenblik van hun geboorte of adoptie is toegekend, enkel door het gevolg dat daaraan bij de wet is verbonden. Het betreft voorts personen die eveneens in België zijn geboren en er vóór de nationaliteitsverwerving steeds hun hoofdverblijfplaats hebben gehad, die vóór de leeftijd van twaalf jaar Belg zijn geworden door een verklaring van hun ouders, die zelf niet in België zijn geboren maar die er gedurende de tien jaren voorafgaand aan de verklaring hun hoofdverblijfplaats hebben gehad en van wie er minstens één toegelaten is om voor onbepaalde duur in België te verblijven.

Gelet op hun geboorte in België en hun afstamming van Belgische of in België geboren ouders of adoptanten, dan wel hun geboorte en de lange periode van verblijf van henzelf en hun ouders of adoptanten in België, kunnen die personen worden geacht bijzonder sterke banden met de nationale gemeenschap te hebben.

B.7. De personen bedoeld in artikel 12 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit, zoals van toepassing vóór de wijziging ervan bij de wet van 4 december 2012, behoren niet tot de categorie van burgers die de Belgische nationaliteit verwerven of kunnen verwerven door de omstandigheid van hun geboorte in België. Ze hebben de Belgische nationaliteit tijdens hun minderjarigheid verworven ingevolge het enkele feit van de verkrijging of her verkrijging van de Belgische nationaliteit door een ouder, zonder dat daarbij enige andere voorwaarde van verbondenheid met de nationale gemeenschap werd gesteld.

B.8.1. Het verschil in behandeling dat voortvloeit uit artikel 23, § 1, eerste lid, 2°, van het Wetboek van de Belgische nationaliteit doordat de categorieën van personen vermeld in B.6 van de mogelijkheid tot vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit worden uitgesloten, terwijl die uitzondering niet geldt voor de in B.7 vermelde categorie van personen, berust op

een objectief en pertinent criterium van onderscheid dat verband houdt met de wijze waarop de Belgische nationaliteit werd verkregen en met de band met de nationale gemeenschap.

B.8.2. De vervallenverklaring van de nationaliteit op grond van het in geding zijnde artikel 23, § 1, eerste lid, 2°, van het Wetboek is een uitzonderingsmaatregel waartoe door een rechtscollege enkel kan worden beslist bij een ernstige tekortkoming in de verplichtingen die iedere burger heeft en op voorwaarde dat de vervallenverklaring niet tot gevolg heeft dat de betrokkene staatloos zou worden. De vervallenverklaring is geen automatisme en moet worden gevorderd door het openbaar ministerie, waarbij de ten laste gelegde tekortkomingen nauwkeurig moeten worden omschreven (artikel 23, § 2). Het komt aan het bevoegde rechtscollege toe te beoordelen of een dergelijke tekortkoming voldoende ernstig is om de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit uit te spreken, daarbij rekening houdend met de concrete omstandigheden van het geval en met de internationale verplichtingen die op de Belgische Staat rusten.

B.8.3. Rekening houdend met hetgeen is vermeld in B.8.2, is het in het geding zijnde verschil in behandeling niet zonder redelijke verantwoording.

B.9. De eerste prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Ten aanzien van de tweede prejudiciële vraag

B.10. In de tweede prejudiciële vraag wordt het Hof verzocht de bestaanbaarheid na te gaan van de in het geding zijnde bepaling met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met artikel 4 van het Protocol nr. 7 bij hetzelfde Verdrag, met artikel 14, lid 7, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en met het algemeen rechtsbeginsel *non bis in idem*.

B.11.1. Krachtens het algemeen rechtsbeginsel *non bis in idem*, dat ook is gewaarborgd door artikel 14, lid 7, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, mag niemand voor een tweede keer worden berecht of gestraft voor een strafbaar feit waarvoor hij reeds « overeenkomstig de wet en het procesrecht van elk land » bij einduitspraak is

veroordeeld of waarvan hij is vrijgesproken. Dat beginsel is eveneens opgenomen in artikel 4 van het ten opzichte van België op 1 juli 2012 in werking getreden Protocol nr. 7 bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

B.11.2. Volgens de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens verbiedt het beginsel *non bis in idem* « een persoon te vervolgen of te berechten voor een tweede ‘ misdrijf ’ voor zover identieke feiten of feiten die in hoofdzaak dezelfde zijn, eraan ten grondslag liggen » (EHRM, grote kamer, 10 februari 2009, *Zolotoukhine t. Rusland*, § 82).

Teneinde te bepalen of het beginsel *non bis in idem* van toepassing kan zijn, dient vast te staan dat de in het geding zijnde maatregel van strafrechtelijke aard is (zie EHRM, grote kamer, 15 november 2016, *A en B t. Noorwegen*, §§ 101-134; 31 mei 2011, *Kurdov en Ivanov t. Bulgarije*, §§ 35-46; grote kamer, 10 februari 2009, *Zolotoukhine t. Rusland*, §§ 52-57, 70-84).

B.11.3. Krachtens de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens is een maatregel een strafsanctie in de zin van artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, indien hij volgens de internrechtelijke kwalificatie een strafrechtelijk karakter heeft, of indien uit de aard van het strafbaar feit, namelijk de algemene draagwijdte en het preventieve en repressieve doel van de bestraffing, blijkt dat het om een strafsanctie gaat, of nog indien uit de aard en de ernst van de sanctie die de betrokkene ondergaat, blijkt dat hij een bestraffend en daardoor ontradend karakter heeft (EHRM, grote kamer, 15 november 2016, *A en B t. Noorwegen*, §§ 105-107; grote kamer, 10 februari 2009, *Zolotoukhine t. Rusland*, § 53; grote kamer, 23 november 2006, *Jussila t. Finland*, §§ 30-31). Dat Hof hanteert dezelfde criteria voor de toepassing van artikel 4 van het Protocol nr. 7 bij hetzelfde Verdrag, dat een soortgelijke draagwijdte heeft als artikel 14, lid 7, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (EHRM, grote kamer, 15 november 2016, *A en B t. Noorwegen*, § 107).

B.12.1. Artikel 23, § 1, eerste lid, 2°, van het Wetboek van de Belgische nationaliteit maakt het mogelijk personen die door hun gedrag tonen dat zij de fundamentele regels van het samenleven niet aanvaarden en ernstig afbreuk doen aan de rechten en vrijheden van hun medeburgers, van de nationale gemeenschap uit te sluiten door hun de Belgische nationaliteit te ontnemen.

B.12.2. Het beginsel *non bis in idem* staat de beoordeling van burgerlijke vorderingen die geheel of ten dele berusten op strafrechtelijke feiten niet in de weg. Zoals het Hof reeds heeft geoordeeld bij zijn arrest nr. 122/2015 van 17 september 2015, is de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit op grond van artikel 23, § 1, eerste lid, 2°, van het Wetboek van de Belgische nationaliteit een maatregel van burgerlijke aard, die onafhankelijk is van elke strafvervolgning en wordt beoordeeld door het hof van beroep dat zitting houdt in burgerlijke zaken. Die maatregel heeft geen strafrechtelijk karakter, noch in de zin van het interne recht, noch in de zin van artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens (bv. EHRM, 14 juni 2011, *Borisov t. Litouwen*, § 116). Hieruit vloeit voort dat de waarborgen waarin die bepaling voorziet in verband met de betwistingen in strafzaken, alsook het beginsel *non bis in idem*, zoals dat ook wordt gewaarborgd door de in de prejudiciële vraag vermelde verdragsbepalingen, daarop niet van toepassing zijn.

B.12.3. De in het geding zijnde bepaling is bijgevolg niet onbestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de in de prejudiciële vraag vermelde verdragsbepalingen en met het algemeen rechtsbeginsel *non bis in idem*.

B.13. De tweede prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Ten aanzien van de derde prejudiciële vraag

B.14. In de derde prejudiciële vraag wordt het Hof ondervraagd over de bestaanbaarheid van de in het geding zijnde bepaling met artikel 22 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met artikel 17 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en met de artikelen 7 en 8 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, « in de mate dat een Belg die de Belgische nationaliteit slechts tijdens zijn leven heeft verkregen (en die dus geen Belg is door geboorte) van die Belgische nationaliteit kan worden vervallen verklaard, met het risico dat deze wordt uitgeleverd aan een ander land (*nota bene* geen EU-lidstaat), waar de mogelijkheid tot uitlevering de fysieke verwijdering van de betrokkene tot gevolg heeft van al zijn naaste familieleden, die legaal verblijf houden in het land waarvan de betrokkene de nationaliteit zou verliezen en die bovendien ook die nationaliteit hebben, waarvan de betrokkene vervallen zou worden verklaard ».

B.15.1. Het verwijzende rechtscollege verzoekt het Hof niet te beoordelen of de maatregel van vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit als dusdanig afbreuk doet aan het recht op eerbieding van het privé- en gezinsleven, zoals dat wordt gewaarborgd door de voormelde grondwets- en verdragsbepalingen, doch enkel in zoverre de beslissing tot vervallenverklaring tot gevolg zou hebben dat de betrokkene het risico loopt te worden uitgeleverd aan een land dat niet tot de Europese Unie behoort en bijgevolg van zijn in België verblijvende familieleden wordt verwijderd.

B.15.2. Artikel 23, § 1, eerste lid, 2°, van het Wetboek van de Belgische nationaliteit maakt het mogelijk een persoon vervallen te verklaren van de Belgische nationaliteit wanneer hij ernstig te kort is gekomen in zijn verplichtingen als Belgische burger. Hoewel het bezit van de Belgische nationaliteit de uitlevering door België aan een ander land verhindert, is er geen rechtstreeks verband tussen de vervallenverklaring van die nationaliteit en een mogelijke uitlevering, zodat de laatstgenoemde maatregel niet kan worden beschouwd als een automatisch gevolg van de vervallenverklaring. De uitlevering dient door een derde Staat te worden gevorderd en moet worden toegestaan door de uitvoerende macht, volgens de geëigende procedures waarin daartoe is voorzien en rekening houdend met de toepasselijke bilaterale overeenkomsten met het land waarvan de betrokkene de nationaliteit heeft en met de andere internationale verbintenissen die op de uitleverende Staat rusten. Tegen de beslissing tot uitlevering staat beroep open bij de Raad van State, zodat de betrokkene zijn verweermiddelen kan laten gelden en derhalve voor dat rechtscollege een eventuele schending van het recht op bescherming van het privéleven en het gezinsleven, zoals dat wordt gewaarborgd door de in de prejudiciële vraag vermelde grondwets- en verdragsbepalingen, kan aanvoeren.

B.15.3. Uit de rechtspraak van het Europees Hof van de Rechten van de Mens volgt overigens dat slechts in « uitzonderlijke omstandigheden » het gezins- of familieleven van een verzoeker in een Staat primeert op het legitieme doel van zijn uitlevering (EHRM, 4 september 2014, *Trabelsi* t. België, § 169; 24 juli 2014, *Čalovskis* t. Letland, § 147; 5 juni 2012, *Shakurov* t. Rusland, §§ 196 en 202; 10 april 2012, *Babar Ahmad* e.a. t. Verenigd Koninkrijk, § 252; 26 januari 2010, *King* t. Verenigd Koninkrijk, § 29).

B.16. Nu een mogelijke aantasting van het privé- en gezinsleven slechts het gevolg kan zijn van een eventuele uitlevering, die haar grondslag niet vindt in de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit uitgesproken op grond van de in het geding zijnde bepaling, dient de derde prejudiciële vraag ontkennend te worden beantwoord.

Ten aanzien van de vierde prejudiciële vraag

B.17.1. Met de vierde prejudiciële vraag wordt het Hof ondervraagd over de bestaanbaarheid van de in het geding zijnde bepaling met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre die bepaling de vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit wegens « ernstige tekortkomingen aan de verplichtingen als Belgische burger » niet onderwerpt aan de voorwaarde dat de betrokken feiten, die niet zijn beperkt tot strafrechtelijke veroordelingen, zijn gepleegd binnen een welbepaalde periode vanaf de datum van verwerving van de nationaliteit, terwijl artikel 23/1, § 1, 1°, van hetzelfde Wetboek, dat de rechter bij wie de strafvordering aanhangig is gemaakt toelaat om de vervallenverklaring in bijkomende orde uit te spreken, de vervallenverklaring wel onderwerpt aan de voorwaarde dat de daarin vermelde strafbare feiten zijn gepleegd binnen tien jaar vanaf de datum van verwerving van de Belgische nationaliteit.

B.17.2. De artikelen 23 en 23/1 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit regelen twee onderscheiden procedures tot vervallenverklaring van de nationaliteit.

B.17.3. De vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit, zoals zij bij het in het geding zijnde artikel 23, § 1, eerste lid, 2°, wordt geregeld, is een uitzonderingsmaatregel die door het openbaar ministerie voor het hof van beroep kan worden gevorderd bij een ernstige tekortkoming in de verplichtingen die iedere Belgische burger heeft, waarbij dat ruime begrip het mogelijk maakt feiten te beogen die geen door een Belgische rechter uitgesproken vonnis vereisen en die zich evenmin beperken tot strafrechtelijke veroordelingen, noch tot de strafrechtelijke veroordelingen die specifiek in artikel 23/1, § 1, 1°, van hetzelfde Wetboek zijn bedoeld.

B.17.4. Artikel 23/1, § 1, 1°, van het Wetboek van de Belgische nationaliteit werd ingevoegd bij artikel 20 van de wet van 4 december 2012 « tot wijziging van het Wetboek van de Belgische nationaliteit teneinde het verkrijgen van de Belgische nationaliteit migratieneutraal te maken ».

Die bepaling, zoals laatst gewijzigd bij de wet van 20 juli 2015 tot versterking van de strijd tegen terrorisme, bepaalt :

« § 1. De vervallenverklaring van de Belgische nationaliteit kan op vordering van het openbaar ministerie door de rechter worden uitgesproken ten aanzien van Belgen die hun nationaliteit niet hebben verkregen van een ouder of een adoptant die Belg was op de dag van hun geboorte en van Belgen wier nationaliteit niet werd toegekend op grond van artikel 11, § 1, eerste lid, 1° en 2° :

1° indien zij als dader, mededader of medeplichtige veroordeeld werden tot een gevangenisstraf van ten minste vijf jaar zonder uitstel voor een misdrijf vermeld in de artikelen 101 tot 112, 113 tot 120*bis*, 120*quater*, 120*sexies*, 120*octies*, 121 tot 123, 123*ter*, 123*quater*, tweede lid, 124 tot 134, 136*bis*, 136*ter*, 136*quater*, 136*quinquies*, 136*sexies* en 136*septies*, 331*bis*, 433*quinquies* tot 433*octies*, 477 tot 477*sexies* en 488*bis* van het Strafwetboek en de artikelen 77*bis*, 77*ter*, 77*quater* en 77*quinquies* van de vreemdelingenwet, voor zover zij de hen ten laste gelegde feiten hebben gepleegd binnen tien jaar vanaf de dag waarop zij de Belgische nationaliteit hebben verworven, met uitzondering van de misdrijven bedoeld in de artikelen 136*bis*, 136*ter* en 136*quater* van het Strafwetboek ».

In de parlementaire voorbereiding van de wet van 4 december 2012 wordt vermeld :

« Dit wetsvoorstel wijzigt artikel 23 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit [...].

De praktijk heeft echter aangetoond dat deze bepaling geen voldoende duidelijke juridische grondslag bood om met succes de voorziene procedure van vervallenverklaring van de nationaliteit op te starten ten aanzien van de personen die veroordeeld werden voor daden die zodanig ernstig waren dat er niet de minste twijfel kan bestaan over niet enkel het totaal gebrek aan wil van deze personen om zich te integreren in de onthaalgemeenschap maar ook over hun duidelijk gevaar voor de gemeenschap in het algemeen.

In dit opzicht stelt het huidig wetsvoorstel voor de vervallenverklaring uit te breiden tot personen die veroordeeld werden tot een vrijheidsstraf van minstens vijf jaar zonder uitstel, op meer algemene wijze, voor misdrijven waarvan het plegen werd vergemakkelijkt door het bezit van de Belgische nationaliteit.

Voor deze strafrechtelijke misdrijven wordt voorzien in een eenvoudigere procedure : de strafrechter zal de vervallenverklaring onmiddellijk uitspreken, samen met de straf. Hierdoor wordt de omslachtige omweg via het hof van beroep vermeden. Die werkte immers enkel vertragend, en vormde een extra belasting voor de werking van de rechtbanken » (*Parl. St.*, Kamer, 2010-2011, DOC 53-0476/001, pp. 11-12).

Die procedure « moet toelaten dat de strafrechter onmiddellijk het verval van de Belgische nationaliteit kan uitspreken, samen met de straf » (*ibid.*, p. 24) :

« Dit vermijdt [...] omslachtige procedure[s], waarbij een nieuwe Belg zich eerst schuldig maakt aan zware strafrechtelijke feiten, maar het Openbaar Ministerie daarna een volledig nieuwe procedure [moet] opstarten voor het hof van beroep, om de verkregen Belgische nationaliteit te laten vervallen.

Dit zorgt er voor dat het artikel 23 WBN totnogtoe grotendeels dode letter bleef » (*ibid.*).

B.17.5. Uit de vermelde parlementaire voorbereiding blijkt dat artikel 23/1 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit ertoe strekt een vereenvoudigde procedure in te voeren waardoor de strafrechter, op vordering van het openbaar ministerie, de vervallenverklaring in bijkomende orde kan uitspreken ten aanzien van personen die de Belgische nationaliteit vrij recent hebben verkregen en die zijn veroordeeld tot een gevangenisstraf van meer dan vijf jaar zonder uitstel, met name voor een van de in artikel 23/1, § 1, 1°, exhaustief opgesomde misdrijven die als dermate ernstig worden beschouwd dat zij aantonen dat de dader zich niet wil integreren, alsook wijzen op het gevaar dat die voor de maatschappij betekent.

B.18.1. De procedure tot vervallenverklaring waarin in artikel 23/1 van het Wetboek van de Belgische nationaliteit is voorzien, bestaat naast de in artikel 23 bedoelde procedure, waarbij het respectieve toepassingsgebied ervan verschillend is en waarbij verschillende rechtscolleges bevoegd zijn.

B.18.2. Het verschil in behandeling tussen bepaalde categorieën van personen dat voortvloeit uit de toepassing van verschillende procedureregels in verschillende omstandigheden, houdt op zich geen discriminatie in. Van discriminatie zou slechts sprake zijn indien het verschil in behandeling dat voortvloeit uit de toepassing van die procedureregels een onevenredige beperking van de rechten van de daarbij betrokken personen met zich zou meebrengen.

B.18.3. De tijdsbeperking die is vervat in artikel 23/1, § 1, 1°, leidt niet tot een gunstigere behandeling van de in die bepaling beoogde personen. Immers, ook diegenen ten aanzien van wie de vervallenverklaring op grond van artikel 23/1, § 1, 1° niet mogelijk is, omdat zij de strafbare feiten meer dan tien jaar na de verwerving van de Belgische nationaliteit hebben

gepleegd, kunnen het voorwerp uitmaken van een vervallenverklaring op grond van artikel 23, § 1, eerste lid, 2°, indien die feiten een ernstige tekortkoming in hun verplichtingen als Belgische burger uitmaken.

B.18.4. Om de redenen vermeld in B.8.2, doet het in het geding zijnde artikel 23, § 1, eerste lid, 2°, van het Wetboek van Belgische nationaliteit geen afbreuk aan de rechten van de in die bepaling beoogde personen.

B.19. De vierde prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

- Artikel 23, § 1, eerste lid, 2°, van het Wetboek van de Belgische nationaliteit schendt niet de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met artikel 4 van het Protocol nr. 7 bij dat Verdrag, met artikel 14, lid 7, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en met het algemeen rechtsbeginsel *non bis in idem*.

- Dezelfde bepaling schendt niet artikel 22 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met artikel 17 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en met de artikelen 7 en 8 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

Aldus gewezen in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 7 februari 2018.

De griffier,

De voorzitter,

F. Meersschant

E. De Groot